

*‘Door de zaak
Robert M.
zijn we onze
naïviteit wel
kwijtgeraakt’*

‘Ik laat niet los bij zorgen om een kind’

Als aandachtsfunctionaris kindermishandeling zet AJN-lid Esther Batelaan (50) zich al acht jaar in voor de veiligheid van kinderen in Amsterdam. Ook zit zij maandelijks bij de zogenoemde Gunning overleggen om mogelijke tekenen van seksueel misbruik door professionals te inventariseren. Hoe ziet zij de rol van de jeugdarts bij het voorkomen en signaleren van kindermisbruik?

Tekst: Jeanne-Marie Hament

Beeld: Eric Kampherbeek

Wat drijft jou als aandachtsfunctionaris kindermishandeling?

“Ik vind het zorgelijk dat in Nederland elk jaar nog steeds zo'n 120.000 kinderen slachtoffer zijn van kindermishandeling. Toen ik net als jeugdarts begon, zag ik een moeder met een prachtige dochter van 12 jaar. Zowel school, jeugdbescherming als ik hadden grote zorgen over de rol van stiefvader in het gezin. Het meisje had buikklachten, herhaalde urineweginfecties en was schrikachtig. Zowel zijzelf als haar moeder ontkenen bij herhaling dat er iets zou spelen thuis. Moeder lachte de zorgen zelfs een beetje weg. Met toestemming van moeder bleef ik contact houden met het meisje. Maanden later ging ze praten. Ze vertelde dat ze al langere tijd werd misbruikt. Uiteindelijk is ze uit huis geplaatst. Deze situatie maakte diepe indruk op me. Vooral het onvermogen van de moeder de signalen van haar kind op te pikken en haar te beschermen, vond ik heel naar. Hierdoor ben ik extra gemotiveerd niet los te laten als ik me zorgen maak om een kind. En blijf ik mijn collega's motiveren door te gaan om ook voor dat ene kind het verschil te maken.”

Hoe helpt JGZ om kindermishandeling te voorkomen?

“JGZ speelt een relevante rol bij de preventie van kindermishandeling. We zien meer dan 95 procent van alle kinderen en werken met methodes als *Samen Starten* en *oplossingsgericht* werken. Met die methodes kunnen we goed breed naar een kind kijken en is het bespreken van lastige, persoonlijke onderwerpen makkelijker. We hebben gedegen kennis van de fysieke en lichamelijke aspecten van kindermishandeling en verwaarlozing. Daarbij zijn we laagdrempelig voor ouders.”

Wat is jouw rol precies?

“Als aandachtsfunctionaris ben ik een sparringpartner. De basis van waaruit we werken is de meldcode kindermishandeling. Daarin staat dat signalen van mogelijke kindermishandeling

moeten worden gedeeld met een deskundige collega, zoals een aandachtsfunctionaris of Veilig Thuis. Vervolgens moet goed worden afgewogen of er een vermoeden van kindermishandeling is, en of er hulp moet worden georganiseerd. Vaak is het mijn rol helderheid te scheppen in de casus. Nogal eens zijn er meerdere partijen betrokken. Dan is het belangrijk om te weten wie welke informatie heeft. En wie wat doet. Je moet voorkomen dat iedereen naar elkaar zit te kijken en dat niemand handelt. Het is daarbij heel belangrijk dat meningen van feiten worden onderscheiden. Wat maakt dat je je zorgen maakt? Waar komt jouw niet plus gevoel vandaan? Welke objectieve signalen heb je? Probeer bij vechtscheidingen neutraal te blijven. Noteer de feiten en stel het belang van het kind voorop. Wat betreft de preventie van seksueel misbruik: neem als jeugdarts bij bepaalde klachten altijd de mogelijkheid van seksueel misbruik in de differentiaal diagnose op.”

Is de situatie in Amsterdam anders dan in de rest van het land?

“De prevalentie van kindermishandeling is in Amsterdam hoger dan het landelijk gemiddelde. Je ziet er relatief veel grootstedelijke problemen als armoede, problematiek van ouders zoals LVB, psychiatrie, verslaving en huisvestingsproblemen. Meerdere risicofactoren komen samen en dat zorgt voor een hoger incidentiecijfer. In Amsterdam is de afdeling JGZ van de GGD onderdeel van de Ouder- en Kindteams Amsterdam, de lokale wijkteams. In deze teams zitten behalve de medewerkers van jeugdgezondheidszorg ook jeugdpsychologen en ouder- en kindadviseurs. Vanuit de staf zet ik mij ervoor in dat we het maximale doen om de veiligheid van kinderen te waarborgen. Naast het basispakket jeugdgezondheidszorg bieden we lichte opvoed- en opgroei-ondersteuning en proberen we door vroegsignalering en het aanbieden van laagdrempelige hulp de problemen klein te houden. Waar nodig

verwijst het Ouder- en Kindteam naar gespecialiseerde jeugdhulp of GGZ, of we schakelen Veilig Thuis in.”

Is er vaak sprake van seksueel misbruik?

“Af en toe. De frequentie van verwaarlozing en fysieke mishandeling ligt veel hoger. Ik merk dat er een trend is waarbij er toenemend vragen en zorgen zijn over seksueel gedrag van kinderen. Of seksuele incidenten tussen kinderen onderling. Veilig Thuis en het Steunpunt Seksueel Geweld signaleren die trend ook. Vooral ouders, maar ook bijvoorbeeld scholen lijken vaker in paniek te raken dan voorheen. Dat heeft te maken met de verhoogde alertheid op seksueel misbruik. Dat is natuurlijk goed, maar kan er ook toe leiden dat de normale seksuele ontwikkeling van kinderen sneller geproblematiseerd wordt. Precies hierin hebben jeugdartsen een belangrijke rol. Ouders praten met een arts over medische klachten zoals zindelijkheid, buikpijn of slaapproblemen. Het bespreken van de normale seksuele ontwikkeling en van wat gezond exploratief seksueel gedrag is, ligt in het verlengde hiervan.”

Hoe signaleer je seksueel misbruik?

“Wees als jeugdarts nooit naïef of te goed van vertrouwen. En zorg dat je kennis van zaken hebt. Werk altijd volgens de Meldcode Kindermishandeling. De Jeugdgezondheidszorg Richtlijn seksuele ontwikkeling 0-19 jaar moet je goed kennen. Ken daarbij het Vlaggensysteem en help ook scholen en je wijkteam daarmee te werken. Je basis is gedegen kennis van de normale seksuele ontwikkeling van het kind. Zorg er verder voor dat je een goed netwerk van mensen om je heen hebt om over moeilijke casuïstiek te spreken. Weet wie je aandachtsfunctionaris kindermishandeling is. Vergeet nooit dat de kracht van de jeugdarts ligt in het feit dat je een brede sociaal-medische blik hebt en meestal een kinddossier bij de hand hebt met de voorgeschiedenis. Dat maakt dat je eventuele signalen kan duiden en plaatsen.”

Zorgen internet en social media voor meer problemen?

“Absoluut. Het is belangrijk goed op de hoogte te blijven van actuele ontwikkelingen zoals sexting en grooming. Sexting is het sturen van seksueel geladen berichten en child grooming is het vertrouwen winnen van een kind of minderjarige om de barrière voor seksueel misbruik te verlagen. Het is een soort online kinderklokken. Ook loverboys werken met grooming. Onderling gebeurt er ook van alles tussen kinderen op dit gebied. Qpido heeft een mooie site, waarop veel wordt uitgelegd. Ook staat er in de Richtlijn informatie over.”

In 2010 was heel Nederland geschokt door het nieuws over de Amsterdamse zedenzaak...

“Het is ongelooflijk hoe door één persoon op een dergelijk grote schaal planmatig misbruik van kleine kinderen heeft kunnen plaatsvinden. Ik ben zelf moeder van twee kinderen, die destijds de crèche-leeftijd hadden. Ik was behoorlijk overstuur door dit

nieuws. Ik denk dat we in Amsterdam en ver daarbuiten onze naïviteit wel zijn kwijtgeraakt hierdoor.”

Hoe kan zo iets voorkomen worden in de toekomst?

“Er zijn maatregelen genomen die de kans op een dergelijke zaak verkleinen, denk aan het vier ogen principe in de kinderopvang. Helemaal uitsluiten kan natuurlijk nooit. Ik denk dat we altijd een gezonde dosis wantrouwen moeten hebben ten aanzien van professionals en vrijwilligers aan wie we onze kinderen toevertrouwen. Naar aanleiding van het Hofnarretje is in Amsterdam de commissie Gunning opgezet en daaruit zijn de maandelijkse Gunning overleggen voortgekomen. Ik heb daar zelf namens de GGD-zitting in. Naast de GGD, zitten daarin de politie, de zedenpolitie, Veilig Thuis en de gemeente met elkaar aan tafel. De overleggen hebben als doel vage signalen van seksueel misbruik door professionals te inventariseren. Denk daarbij aan professionals op kinderdagverblijven, scholen, sportclubs en zorginstaties. Als er vanuit meerdere bronnen signalen komen die verband lijken te hebben met elkaar, dan wordt daar actie op ondernomen. Dat zijn ongeveer 15 zaken per jaar. Uit de zaak met Robert M. waren er vanuit meerdere bronnen al signalen binnengekomen. Die leken losstaand, maar bleken achteraf wel degelijk in verband met elkaar te staan. Door deze overleggen hopen we eerder verbanden te kunnen leggen en actie te kunnen ondernemen om misbruik te stoppen of te voorkomen.”

Wie is...

Esther Batelaan (1967) is in Amsterdam geboren en opgegroeid. Ze studeerde geneeskunde aan de UvA. In 1997 werd zij jeugdarts. Vier jaar later voltooide ze haar specialisatie tot arts Maatschappij en Gezondheid. In datzelfde jaar ging zij werken bij de GGD Amsterdam, alwaar ze in 2009 aandachtsfunctionaris kindermishandeling werd. Sinds 2014 zet zij zich daarnaast als stafarts in voor de opbouw van een stevig netwerk van aandachtsfunctionarissen binnen de wijkteams van Amsterdam. Vanaf 2017 werkt ze vanuit haar staf functie ook als projectleider van het team Veiligheid binnen het Ouder- en Kindteam Amsterdam.